

18. A képszerűség elemi stíluseszközei

Szerző dezs

Magyar nyelvtan tétel

18. A
képszerűség elemi
stíluseszközei

Mi a szókép?

A
képszerű kifejezésmód gyakran
alkalmazott eszközei a szóképek, ill.
trópusok. A
trópus
görög
eredetű
szó, fordulatot jelent. A szókép
névátvitel, amikor a fogalmak
közötti
kapcsolat
révén,
többjelentés keletkezik. Így a
szóképek két fogalom
jelentés
társításán
alapulnak. A
szóképek
osztályozása: hasonlóságon
alapuló szóképek; metafora,
megszemélyesítés,
allegória,
hasonlóságon és
érintkezésen alapuló
szóképek; szinesztézia
szimbólum, és az
érintkezésen
alapuló szóképek; metonímia
szinekdoché.

Képszerűségen
a közlés
képfelidéző erejét és
érzelemkifejező voltját
értjük. Szűkebb értelemben
képes
beszéd.

Metafora: a
leggyakrabban használt
szókép, jelentése
"átvitel"; (görög).
Két fogalom közt fennálló
tartalmi
hasonlóságon vagy hangulati egyezésen
alapuló szókép. Külső

és belső

tulajdonság is lehet. Fajtái:

Alakja

szerint:

-

teljes metafora: mindkét

tag jelen van, fogalmi és képi sík,

pl.: „kikelt a lány, virág a

szerelem” „Ez

az utca, bánat utca”

-

egyszerű metafora: csak

az a tag van jelen (képi sík), amivel

azonosítunk, pl.: „amott ül egy

tűzok”

Szófajuk

szerint:

-

igei metafora: pl.:

„szól az idő” „lebegnek a

tanyák” „terveket sző, rohan az

idő”

-

főnévi metafora: pl.:

„vértenger” „az idő

kereke” „az élet dele”

„lelkem szerelmes fattyai”

-

melléknévi metafora:

pl.: „fekete ország” „komor

betű” „holdas fátyol”

„bús

gyümölcsös”

Cél

szerint:

-

szemléleti metafora:

szemléltetés

céljából, képszerű

metaforák, pl.: „vörös szemmel

nézett a nap”

-

hangulati metafora:

valamilyen hangulat, érzelem, érzés

felkeltése a cél, pl.: „Anna, szent

tavasza

virága”

A

köznyelvi metaforák a

jelentésátvitel tipikus esetei:

kabátujj, kormányfő,

áresés, sínen van,

bepöccen.

Megszemélyesítés:

a metafora válfaja,

olyan szókép, amely elvont dolgokat,

érzést, eszmét, természeti

jelenségeket,

élettelen tárgyakat élőként

mutat be, illetve élőkre jellemző

tulajdonságokkal

ruházza fel őket. Pl.: „most uralkodnak a

szelek” „tekints reánk

szabadság” „a

fények azt mutatják”

Allegória: a
metafora válfaja,
közvetlen rokona a
megszemélyesítésnek. Csak gondolati
és érzéki fogalom közt
alakulhat ki. Görög eredetű szó,
„Képletes, más
beszéd”-et jelent. Hosszabb
gondolatsoron, esetleg egész művön
végigvonuló, mozzanatról mozzanatra
megvilágító metafora, illetve
megszemélyesítés. Egy
erkölcsi eszmének, elvont
fogalomnak egyszerű megszemélyesítése,
vagy érzékelhetőbb képben
való
ábrázolása. Pl.:
„föltámadott a tenger” Arany
János: A rab gólya, Csokonai: A
Reményhez,
A tihanyi Ekhóhoz című versei

Szinesztézia:
„együttérzés,
összeérzés”-t jelent.
Különböző
érzékterületekről vett képek
összeolvasz-tása
egy képben. Impresszionista és dekadens
költészetre jellemző, pl.: „lila dalra
kelt egy nyakkendő” „sűrű csönd
ropog”

Szimbólum:
görög eredetű szó, jelentése
jelkép, bélyeg. A XIX. és XX.
század elejének stílus
irányzata volt a
szimbolizmus, Magyarországon csak Ady Endre
képviselte. Valamilyen eszme,
érzés, elvont fogalom vagy gondolatsor
érzéki jele. Asszociatív erejű,
gondolatokat, hangulatokat képes felidézni. A
egyik legősibb ábrázolási
mód. Lényege
nem a fogalmi megértés, hanem az
megéreztetés és a sejtetés,
alapja nem a
látás, hanem a látomás.
Pl.: rabság →
„lánc”,
írás → „lant”

Metonímia:
valóságos érintkezésen
alapuló szóátvitel. Ilyenkor az érintkező felek
egyikének nevét átvisszük a
másikra. Az érintkezés lehet térbeli (Alszik
a ház),
időbeli
(Századok
munkája alkotta) vagy anyagbeli
(Egy vasam sincs).

Hasonlat: A hasonlat nem szókép valójában, bár szerepét tekintve ugyanúgy a szemléletességre, kifejező erő növelésére törekszik, mint a szóképek. A hasonlat valójában két fogalom hasonló tulajdonságok alapján történő párhuzamba állítását jelöli. Könnyen felismerhető a mint illetve az akár szócskáról, de előfordul, hogy a -ként toldalék utal csak rá.

Szinekdoché: A metonímia alfajának tartják. A szó fogalmi terjedelmének megváltoztatásán alapszik a szinekdoché. Stílushatása a rész-egész viszony felcseréléséből fakad. Pl.: „észak felé fordította az (hajó) orrát”

FELADAT: